

9 februari 1917

België en de duikbootoorlog.

Havre, 8 februari. Naar aanleiding van vragen, door een vertegenwoordiger van de Associates Press gesteld, maakt de Belgische regering woordelijk het volgende bekend:

De Duitse regering heeft aanstonds na aan Wilson haar besluit tot het beginnen met de onbeperkte duikbootoorlog te hebben medegedeeld, het Duitse bestuur te Brussel gelast, het besluit ter kennis te brengen van de Amerikaanse, Spaanse en Nederlandse gezanten en van de voorzitter van het Belgische comité voor het verschaffen van hulp en voedsel. De bewoordingen van de duikbootblokkade, die op touw is gezet tegen Engeland en de Middellandse Zee, bekend makend, legt de Duitse overheid ook een verklaring af, die bevestigt dat de Duitse regering de levensmiddelenvoorziening van België, verzekerd door tussenkomst van de "commission for relief", niet wil belemmeren, maar dat ze voortaan de schepen met teerkost voor België of het noorden van Frankrijk wil onderwerpen aan de beperkende bepalingen zoeven aan de scheepvaart gesteld. De Duitse regering wil er de Belgen blijkbaar toe brengen, Engeland aansprakelijk te stellen voor het nadeel of de stoornis, die voor de voedselvoorziening kan voortspruiten uit de toepassing van dat krasse stelsel.

Deze voorstelling van zaken is onjuist. Engeland heeft de levensmiddelenvoorziening altijd gretig gesteund en indien de voortzetting van het werk van Groot-Brittannië afhing, zou de Belgische regering gerust zijn. De verplichting voor de schepen, om de lading op contrabande te doen onderzoeken, heeft in het verleden nooit het minste beletsel gevormd en zal dit in de toekomst evenmin

doen. De tastbare moeilijkheden, door de Duitse mededeling geschapen, zijn de volgende:

Ten eerste, de schepen moeten een haven aanlopen om de steenkool in te nemen, voor de terugreis nodig. Deze haven kan in de huidige omstandigheden alleen een Engelse zijn, aangezien daar alleen steenkool is.

Ten tweede, de commissie voorziet zich in Engeland van een vijfde der levensmiddelen, voor de bevoorrading nodig. Welke schikking men ook moge opperen, zonder de bevoorrading ernstig te benadelen zullen de schepen het gebied moeten binnenvaren, dat Duitsland versperd heeft verklaard. Duitsland beseft terdege, dat het, de algemene bedreiging met vernietiging handhavend zonder voor de schepen der commissie een uitzondering toe te staan, de onzijdigen en Belgen zal dwingen tot de gevolgtrekking, dat het niet erg te goeder trouw is, als het verklaart, de verzorging met levensmiddelen niet te willen storen.

Het enige middel voor de Duitse regering om te bewijzen, dat het dat land ernst is met de belofte, de bevoorrading niet te belemmeren, is de volkomen en onvoorwaardelijke onschendbaarheid van de schepen der commissie te waarborgen. Men lette er op, dat ze dit niet doet in de bekendmaking, te Brussel aan de gezanten, beschermers der commissie verstrekt, en zelfs het mogelijk verschaffen van zo'n waarborg niet heeft aangeboden.

Dit is dus de eerste en enige vraag in deze aangelegenheid, afgescheiden van welk besluit ook, waarom de Britse regering zou kunnen worden aangezocht: welke gedragslijn denkt de Duitse regering ten aanzien van de commissieschepen te volgen? Is de onschendbaarheid daarvan ter volvoering van hun menslievende taak al dan niet gewaarborgd? Zijn ze al dan niet gevrijwaard voor

vernietiging, als ze in Engeland het vijfde van de mondkost zullen halen, dat de commissie daar koopt? Worden de onderweg zijnde schepen, die men niet heeft kunnen waarschuwen, niet aangevallen en in de grond geboord, als ze volgens de bevelen omtrent de weg komen in het gebied, dat onlangs versperd is verklaard?

Deze vragen van het allermeeeste belang hangen samen met de kwestie van de prijs, waarom alles draait en die zich nu weer voordoet. De prijs der levensmiddelen, in België door de commissie verkocht, staat natuurlijk onder invloed van de wisselende omstandigheden van de vracht, inzonderheid van die op de terugreis, welke de schepen kunnen vinden. Als nu de schepen niet onaantastbaar zijn, zullen de levensmiddelen dientengevolge aanzienlijk duurder worden, waardoor de reeds ondraaglijke toestand in België pijnlijk zal verergeren.

Hoe men het ook draait, de betuiging van goede wil, door de Duitse overheid gegeven, heeft niets om het lijf, omdat daaraan ontbreekt, waarop het aankomt: de volmaakte en onvoorwaardelijke onschendbaarheid voor de commissieschepen. Deze onschendbaarheid is afhankelijk van de Duitse regering. De openbare mening in de onzijdige landen zal zeker met die der Belgen instemmen om als getuigenis van goede trouw en als een levensrecht voor de bevolking van België de onschendbaarheid te eisen. Wat aangaat de Britse regering, waarvan de bereidwilligheid bekend is, houden de Belgen zich overtuigd, daar steeds de steun te vinden om de moeilijkheden op te lossen, die voortvloeien uit de ontwikkeling van de oorlog.

Parijs, 8 februari. Uit Madrid wordt gemeld, dat de bevoorrading van de bezette streken van België en Frankrijk, waarin een Spaans-Amerikaanse commissie tot nu toe voorzag, het voorwerp van bemoeiingen der regering is wegens het afbreken van de

diplomatieke betrekkingen tussen Duitsland en de Verenigde Staten. De koning van Spanje is beschermheer van dit menslievend werk geworden. De betrokken regeringen zijn druk aan het overleggen om tot een gunstige oplossing van het ernstige vraagstuk te komen.

De kolen- en ijzernijverheid in België.

Ook in België heerst, volgens de B. B. Z. steenkolengebrek; de vraag, versterkt door de felle koude, overtreft het aanbod en verhoging van de productie is zeer bezwaarlijk, terwijl ook het moeilijke spoorwegvervoer grote belemmeringen in de weg legt. Prijsverhoging is daarom niet uitgesloten.

De ijzermarkt vertoont geen bijzondere gebeurtenissen. De orders zijn nog gering. In de ijzergieterij is de toestand gedrukt, wegens gebrek aan grondstof. In de nagel- en emailfabrieken is de toestand gunstiger.

De invoer uit Nederland in België van aal is verboden.

10 februari 1917

Steun van Belgische en andere slachtoffers.

Nog steeds duurt de oorlog voort, die zovele duizenden vluchtelingen uit België een veilig verblijf in ons land deed zoeken.

Vele van die vluchtelingen zochten en vonden werk, hier of in den vreemde, doch allen mocht dit niet gelukken en dezen waren genoodzaakt van de gastvrijheid en mildheid van de Nederlandse staat en van het Nederlandse volk gebruik te maken, ten einde in het onderhoud van hun gezinnen te voorzien.

De Nederlandse staat heeft tal van maatregelen getroffen ten einde voor de Belgische gasten te zorgen. Doch veel blijft er nog voor ons

comité te doen. De huisvesting, de ziekenzorg, de kinderezorg, huisraad, gereedschappen, en grondstoffen voor het verrichten van werk, verhuiskosten en zoveel andere zorgen, vragen onze bijzondere aandacht en stellen aan onze kas hoge eisen.

Waar bij de aanvang van de oorlog het Nederlandse volk zich een milde gastheer heeft betoond, menen wij te mogen veronderstellen, dat de mildheid en gastvrijheid voor de beklagenswaardige slachtoffers van de oorlog zeker niet zal verminderd zijn.

Het is ons bekend, dat in de verlopen oorlogsjaren herhaaldelijk en met prijzenswaardige ijver, door afzonderlijke hier te lande werkende Belgische steunverenigingen, niet tevergeefs een beroep op de Nederlandse milddadigheid wordt gedaan en dat in die vorm belangrijke bedragen aan de Belgen ten goede zijn gekomen, doch juist van deze wijze van geven hebben wij bij herhaling de nadelen ondervonden, omdat zulks ongelijkmatigheid in het verlenen van steun bevordert, waardoor sommige gezinnen teveel, andere te weinig ontvangen.

Ons comité dringt daarom opnieuw bij U aan, op steun van ons Nederlands werk om de slachtoffers van de oorlog op allerlei wijzen te helpen en te steunen. Aldus zullen de Nederlanders de gastheren en de Belgische vluchtelingen Nederlands gasten blijven.

Stelt ge ons daartoe in staat, dan zullen wij kunnen voortgaan met de moeilijke, omvangrijke, maar ook vruchtbare taak, door de omstandigheden op onze schouders gelegd.

Nederlands comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers,

Mr. Th. Stuart, voorzitter

Mr. J. A. Van Sonsbeek, penningmeester

Leon Delhez, Secretaris

Het adres van de penningmeester is: Beursplein 5, Amsterdam.

12 februari 1917

De bevoorrading van België.

Men deelt ons mede:

Naar aanleiding van de verontrustende geruchten die er over de bevoorrading van België in omloop zijn, heeft op de laatste vergadering van het Nationaal Comité voor Hulp en Voeding, afdeling der Provincie Antwerpen, de voorzitter, mr. Louis Franck, de volgende korte redevoering uitgesproken:

Wij moeten ons zowel hoeden voor paniek als voor illusie. Het Nationaal Comité en de Commission for Relief in Belgium zullen voor onderstand en voor bevoorrading hun werking onverdroten voortzetten. Zij koesteren de gegronde hoop en hebben geruststellende verzekeringen ontvangen, dat hun menslievend werk niet zal verhinderd worden. De Amerikaanse afgevaardigden bij de verschillende comités in België zullen hun opofferende arbeid voortzetten, tot zij door de omstandigheden absoluut gedwongen worden te vertrekken. In zulk geval zullen andere onzijdigen hun plaats innemen. Aan de werkzaamheid der comités die in handen van de Belgen zijn, wordt natuurlijk niets veranderd.

Dat de toevoer van levensmiddelen bemoeilijkt kan worden, is natuurlijk niet uitgesloten. De langere duur van de reizen, het verlies van schepen en andere omstandigheden, kunnen onze taak lastiger maken, maar wij hebben de vaste overtuiging dat die moeilijkheden overkomen zullen worden. Alleen is het mogelijk dat de voorzichtigheid ons voorlopig kan dwingen het broodrantsoen terug te brengen op het vroeger peil. Wij zouden het zeer betreuren, waar nu reeds de aardappelen zo algemeen ontbreken en de koude zo

groot is: maar nood dwingt en het is beter intijds gezorgd en voorzichtigheid betoond, dan te laat geklaagd.

De grote uitbreiding der volkssoepen en de inrichting der betalende soepen, die wij gelukkig in de laatste tijden hebben doorgevoerd, zal in zulk geval een zeer te waarden leniging in de toestand zijn.

In de stad Antwerpen alleen werden door ons plaatselijk comité in de laatste week 150.000 rantsoenen soep meer uitgedeeld dan vroeger, en meer dan 70 gemeenten van onze provincie hebben in de laatste maand de volkssoep ingericht. In het bijzonder is de betalende soep aan 10 centiem, voor de kleine middenstand een ware weldaad gebleken.

Het past dus moed te houden en elk alarm te vermijden.

13 februari 1917

Uit Havre.

Havre, 12 februari. De gouverneur van West-Vlaanderen is gemachtigd, ten eerste om het bakken en de verkoop van brood aan bepaalde regels te onderwerpen, ten einde de voorziening daarmee te verzekeren en ten tweede om hetzelfde te doen met het brouwen en de verkoop van bier uit het oogpunt van volksgezondheid.

Uit Rome wordt aan de Temps gemeld, dat het Vaticaan sedert enige tijd van Kardinaal Mercier, de bisschop van Mechelen, eerst slechts met tussenpozen bericht ontving, vervolgens zeer zelden. Thans ontbreken berichten bijna geheel en in de kringen van de Romeinse geestelijkheid begint men de indruk te krijgen, dat de dappere prelaat door de Duitse overheid gedwongen wordt tot een afzondering, die wel waarlijk gevangenschap kon zijn.

Men meldt ons:

De Belgen geven een goed voorbeeld van energie en vooruitzien. De kamer van koophandel van Antwerpen heeft in haar laatste vergadering als haar oordeel te kennen gegeven, dat het nodig is, zonder uitstel aan te vangen met het uitbreiden van het aantal loodsen, kranen, enz. in de haven, “overtuigd als zij is van de noodzakelijkheid de haven geheel gereed te hebben voor het tijdstip, waarop de vrede gesloten wordt.”

Ter regeling van de opbrengst van de landbouw in het niet bezette gedeelte van België heeft koning Albert der Belgen het volgende besluit genomen:

Art. 1. Bij de ondernemingen van één hectare en meer uitgestrektheid, zullen de bebouwde gronden, de hopvelden niet inbegrepen, benuttigd worden als volgt:

1°) Ten minste $\frac{3}{8}$ voor de tarweteelt, behalve bij ondernemingen van ten hoogste 3 hectaren;

2°) Ten minste $\frac{1}{8}$ voor het telen van tafelaardappelen;

3°) Ten minste $\frac{3}{8}$ voor het telen van voederplanten, van rogge, van haver, van erwten, bonen en andere niet hierboven genoemde voedingsplanten;

4°) Ten hoogste $\frac{1}{8}$ voor het telen van nijverheidsplanten, suikerbieten, cichorei, brouwergerst, tabak en andere niet tot voeding dienende planten, met uitsluiting van vlas en koolzaad.

Art. 2. Twee of verscheidene landbouwers mogen met elkaar overeenkomen, mits de staatslandbouwkundige het toelaat, om de

voorschriften van bovenstaand artikel op hun gezamenlijke gronden toe te passen.

Art. 3. Bij de ondernemingen van minder dan één hectare en van meer dan tien aren, zullen de bebouwde gronden, de hopvelden niet inbegrepen, voor ten minste $\frac{1}{8}$ gebezigd worden tot het telen van aardappelen.

Art. 4. Latere besluiten zullen de verkoopprijzen vaststellen voor de tarwe en aardappelen, voortkomend van de teelt, geregeld bij artikel 1 van dit besluit.

De hoeveelheden welke niet door de bevoegde overheden zullen opgeëist worden, zullen, zo de landbouwers het aanvragen, overgenomen worden als voorraad voor de voeding der bevolking tegen de verkoopprijs door die besluiten bepaald.

Art. 5. De overtreders van de bepalingen van dit besluit zullen een straf oplopen welke tot 8 dagen gevangenschap en 200 frank boete kan bedragen.

Société Générale.

De Société Générale de Belgique heeft over het afgelopen boekjaar een nagenoeg gelijke nettowinst gemaakt als verleden jaar en zal nu op de reserveaandelen 100 F (vorig jaar 50 F) uitkeren, waartoe gedeeltelijk gebruik zal worden gemaakt van de gelden uit het verleden jaar gestichte dispositiefonds.

Concentratie in het Belgische bankbedrijf.

Naar wij in de Frankfurter Zeitung lezen, zal de Banque liégeoise, te Luik, de Banque d'Escompte aldaar overnemen en te dien behoeve haar kapitaal van 15 op 23 miljoen frank brengen, waarna 5 miljoen

zal worden gegeven door de Banque de Bruxelles, welke tot dit bedrag aan nieuwe aandelen zal overnemen. De Banque de Bruxelles zal daarmee haar positie in het Luikse nijverheidsgebied versterken.

15 februari 1917

Belgisch Rode Kruis.

De leden van het Belgische Rode Kruis in Nederland hebben een jaarlijkse vergadering te 's Gravenhage gehouden onder voorzitterschap van de heer Edgar de Potter d'Indoye.

Aanwezig waren afgevaardigden uit het gehele land en uit Nederlands Indië.

De voorzitter besprak de aard en de taak van de Rode Kruisverenigingen, daarbij herinnerend aan hun ontstaan en werking sedert 1863, en betoogde, dat het een misdaad tegenover de mensheid zou zijn, indien men geen gevolg zou geven aan de bedoeling, waarmee die verenigingen worden opgericht. Spreker merkte hierbij op, dat het Belgische Rode Kruis ten zeerste heeft meegewerkt tot verzachting van het lijden der gewonde soldaten aan het Belgische front. Het heeft sinds 1915 vijf grote hospitalen gesticht te De Panne, Calais en Virval, welke hospitalen onder zijn toezicht worden gebouwd en ingericht en voorzien van alle moderne comfort en materialen. De aanvoer van benodigdheden geschiedt door vrachtauto's en het vervoer van gewonden door ambulanceauto's. De dagelijkse uitgaven van het Belgische Rode Kruis zijn enorm. Dank zij de edelmoedigheid van de Hollandse bevolking, kon dit werk gedeeltelijk in de behoeften voorzien.

De secretaris, de heer M. P. Delleur, deelt mede, dat belangrijke giften uit alle delen van het land en uit de koloniën werden gezonden. Belangrijk was de hulp door Holland zonder ophef aan het Belgische

Rode Kruis verleend. Ze beliep een kapitaal van 655.857 F en stelde in staat 25 ambulanceauto's naar het slagveld te zenden en 206 hospitaalbedden in te richten.

Daarna brachten de afgevaardigden rapporten uit over de werkzaamheden van de verschillende comités voor de propaganda.

De voorzitter wenste de heer F. D. Cochina, gedelegeerde van het Comité voor Nederlands-Indië, geluk met de verkregen uitkomst:: gedurende het jaar van inschrijving werd 135.000 frank ingezameld.

Aan het einde van de vergadering hebben de leden van het Belgische Rode Kruis aan hun erevoorzitster, koningin Elisabeth, een telegram gezonden, waarin zij hun onwrikbare gehechtheid en toewijding betuigen.

De Duitse gouverneur-generaal in België maakt bekend:

De nog niet gedorste oliezaden moeten ten laatste op 25 februari 1917 uitgedorst zijn. Alleen de Oliecentrale (Oelzentrale) kan uitzonderingen toestaan.

Wie deze verordening overtreedt, wordt met ten hoogste 10.000 mark boete of met ten hoogste 6 maanden gevangenis of met een van deze beide straffen gestraft. Terzelfder tijd zal de verbeurdverklaring van de niet uitgedorste waren uitgesproken worden.

De Duitse kriegsrechtbanken en krijgsoverheden zijn tot oordeel vellen bevoegd.

De voedselvoorziening van België.

Het Duitse gezantschap deelt het volgende mede:

In tegenstelling met het Reuterbericht van 13 dezer, is van Duitse zijde aan de Amerikaanse gedelegeerden de voortzetting van hun werkzaamheid in België en Noord-Frankrijk toegestaan. Een dienovereenkomstig luidende ambtelijke nota werd reeds op 10 dezer tot de diplomatieke beschermer van het voedingswerk gericht. Verder werd aan de Amerikaanse gezant te Brussel overgelaten of hij tot de centrale leiding van het voedingswerk wilde toetreden. Overigens hebben de Duitse autoriteiten verklaard, in het vervolg, evenals vroeger, elke vordering van de Commission for Relief in België te zullen inwilligen.

18 februari 1917

Bericht.

Gevolg gevend aan de opdracht, ons gegeven door de minister van landbouw, enz. in de circulaire van de 13^e februari 1917, om niet meer energie te gebruiken dan 75 procent van het kwantum, waarover wij tot nu toe beschikten, en naar aanleiding van een besluit der Vereniging van Uitgevers van Dagbladen "De Nederlandse Dagbladpers", zijn wij verplicht, evenals alle andere dagbladen, het maandagochtendblad, dat wij sedert het begin van de oorlog hebben uitgegeven, niet meer te doen verschijnen, en het aantal bladzijden, waaruit ons blad per week bestaat, te verminderen.

De Directie.

21 februari 1917

De Crédit Générale de Belgique zal tot kapitaalsuitbreiding overgaan en tegelijkertijd de oprichtersaandelen aflossen.

Uit Luikerland.

3 februari.

Nu ik weer een paar dagen in de kleine Vlaamse stad doorbreng, en daar op het zeer uitgestrekte marktplein, in de schaduw van die hoge torens, die van het belfort aan het hoofd van het stadhuis, en die van twee machtige bij elkaar staande kerken, een aantal werklozen zie sloffen en slenteren, is het me treurig te moede. Ik weet dat het niet alleen dezen zijn die zich met nietsdoen vermoeien. Er is geen ruimte binnen de stadspoorten breder dan de openbare weg, of er staan er zo te lanterfant en te verkleumen. Ze zwijgen of fluisteren, doch zo lentelust in hun trage geest naar afleiding zoekt, vinden ze kaarten en knikkers voor kansspelen, al was de winst maar een vuistslag in de rug van de verliezer. Ze noemen dit spelen voor een "klabood". Allen worden als werklozen beschouwd en leven van onderstand. Ik heb ze enkele malen zien spelen voor geld. Wat hun hersenen aan arbeid doen tot denken, overwegen, vinden en verwezenlijken, weet ik niet. Men zou zeggen, dat ze niet kunnen denken, althans toch niet om te scheppen.

België moet na de oorlog alzijdig worden hersteld. Tot in zijn grondvesten is de economische toestand van mijn vaderland geschokt. Geen deur hangt meer recht aan haar hengsels. Alles zal, hier als in de buurlanden, uit zijn verband zijn, wel te verstaan met het oog op het nieuw reusachtig pogen, waarmee men aan de arbeid zal moeten gaan om het land terug te plaatsen in de rij der Europese staten, die nieuwe wegen zullen inslaan en onder welke het voor de oorlog een zo aanzienlijke en eervolle plaats bekleedde.

Meteen rijst nu de bekommering en de achterdocht bij de vraag: Wat zullen de duizenden ongeschoolde en achterlijke arbeiders aan hulp kunnen bieden in de optocht van de miljoenen, die thans wel minder moeten arbeiden, doch zenuwachtig hun kracht sparen, hun vakkennis door studeren en overwegen vermeerderen, met de

overtuiging zich zo voor te bereiden tot de nieuwe oorlog, na deze onvermijdelijk, de oorlog met het werktuig, om op de wereld aan iedereen, binnen de gewettigde vrijheid van bewegen, de plek te veroveren, waar zijn hoogste welstand zal worden opgebouwd? Zullen die ongelukkige zwakkelingen niet dan als thans struikelblokken blijven op de banen, waar de anderen, die onbewust vooruitstreven, regelrecht naar het toppunt van hun scheppingsvermogen zullen gaan, om daar de troon te vestigen van hun gezag en hun onbetwiste heerschappij? Want het zijn niet alleen de arbeiders met het ruw getuig, die open weg zullen eisen uit behoefte naar uitzetting. Het zijn heel mogelijk boven hen de theoretische geleerden, de leiders van de handwerker, die geweldig zullen stuwen met nieuwe ideeën, moderne middelen en jonge uitvindingen, ja, vaak splinternieuwe ontdekkingen. De oude slenter werd immers in deze wereldkrijg opgegeven als rommel, zelfs op de kleinste boerderij.

Wat zal men dan verrichten met de samenscholingen van grove arbeiders met bonkige hersenen als deze, die me daar gisteren stonden, verkleumd en als versteend, op de Grote Markt, tussen de drie torens van eeuwig gezag, het kerkelijk en het burgerlijk, over hen?

Voor korte tijd was ik te Visé en sprak met de bestuurder van een der vier grote cementfabrieken daar. Zelfs in de oorlog had men er gebrek aan arbeiders. Men was dan naar de streek van S. gegaan, om uit de scharen tegen hongerloon slaven de mensen daar, de keur te nemen, en ze te leren tegen viermaal hoger loon zich aan het werk te zetten, onder de druk van de vlugge, nooit vermoeide inspanning van de machines. Geen enkele waagde het over te komen. Een fijn gekleed en fijn bespraakt geestelijke, ter tale als een geleerd Vlaming, die Frans spreekt, kwam onderhandelen voor de onmondige arbeiders. Een week later kwamen er een twintigtal over. Twee

weken later was reeds de laatste weer terug in de geliefde heimat van de slenter. “Ze waren voor niets goed; ze wilden, ze konden niet werken”, besloot de bestuurder.

Een groot ondernemer, die zichzelf te S. tot miljonair opgewerkt heeft van arbeider, zoals hij voor dertig jaar was, - de herinnering wordt helder in mijn kop – zegde me op zekere beursdag te Luik: “Mijn werklieden, mijnheer, zijn het brood niet waard dat ze eten. Men moet ze niet alleen aan het werk stoten, men moet ze er aan houden, ze aan machines en getuig plaatsen, ze alles in handen geven, ze onbewust laten werken. Ze zijn niet verstandiger dan de hamer, de boor of de schaaf, waarmee ze zich behelpen. Ze hebben geen school gedaan, geen ... Ze kunnen noch lezen, noch schrijven. Het zijn trekbeesten. Hun loon is laag en nog te hoog. Met bekwaam volk zou ik tweemaal meer en veel beter kunnen voortbrengen dan thans. Onze stad heeft scholen, die geen scholen zijn.”

Nooit ging in mij over al die ongelukkigen, van wie ik er veel bij naam en woonplaats ken, helderder licht op dan die dag. Doch, helaas! dit licht scheen over een uitgestrekt veld van allergrootste treurigheid en uitputtende armoede.

In het midden, waarin wij leven, woekert de bedelarij, de beestelijkste ontucht, als onkruid op een jarenlang verwaarloosde akker van ons Haspengouw. Ze staan onder voogdij van een alom almachtige geestelijkheid, die in bezit van aarde, hemel, hel en vagevuur, dit alles, toekent, schadeloos maakt, met dit alles beloont of straft, naar eigen grilligheden, al was het maar bij gelegenheid van een plooi in de blinde tucht, die onafgebroken eeuwig en willoos moet zijn.

Hier woekeren twee instellingen, in deze moderne tijden, nog met hun middeleeuwse geest beziel, het weldadigheidsbureau en de

godshuizen. Ze bezitten honderden hectaren allervruchtbaarste landbouwgrond en beschikken jaarlijks over honderdduizenden franken geld. Er is maar één stad in het gans land, met S. gelijk op dit gebied. Het is Brugge, waar nagenoeg onder de arbeiders dezelfde toestand heerst als hier. Een wethouder van een buurtgemeente, zegde mij op zekere dag, toen we over de toestand van zijn onderhorige arbeiders spraken: “Hier, vriend, werken de mensen liever weinig of niet. Al wie hulp geniet van de armenzorg mag zich beschouwen als eigenaar van een halve hectare van onze rijkste grond.”

Bedelen, leuren, voddeman spelen brengt op, wat aan steun te kort schiet, zodat het klein volk hier niet eens de behoefte voelt zo hard te werken als onze koolmijnwerkers en nijverheidsarbeiders in het Luikse bekken. In de jongste jaren nochtans werd de persoonlijke fierheid een behoefte tot ontvoogding en zelfstandig bestaan. Men zag verder uit dan de poorten de stad S. Een aantal arbeiders trok naar het nijverheidsgebied. Ze werden hier uitgescholden als gevaarlijke bandieten, bedorven zielen, opstaande tegen het gezag.

Voor allen is nog gebrek aan opbeurend, ontvoogdend en verlichtend onderwijs. Bekrompen stoffelijke godsdienstleer staat voor- en achteraan op het leerplan en tussen beiden in nog occasionele godsdienstleer. Voor de 17.000 inwoners bestaat niet de geringste openbare bibliotheek. Weliswaar kan een groot deel van de bevolking niet lezen, doch ook zij, die kunnen lezen, doen het liever niet, om de flauwe kost van uit hogerhand aangeboden lezing niet te moeten verduwen en geen gevaar voor vervolging of plagerij te lokken, zo ze niet goedgekeurde boeken lezen. Wat verschil met u, onze Noorderbroeders, waar de kleinste gemeente een leestafel heeft en de rijkskas daarvoor steungeld verstrekt! Vakopleiding ontbreekt helemaal. Nu is er wel in de jongste jaren zoiets als vakonderwijs tot stand gekomen, doch het is maar een nieuwe

vertakking, waardoor de volksslavernij wordt uitgebreid. Tot heden toe is geen uitslag te merken.

Dit ongelukkige volk, bijna gelukkig, zou ik gaan zeggen, nu honderden eten zonder werken, doet zich vreselijk baldadig voor. Wie de menigvuldige smokkelaars hoort, in de tram naar en van Luik, zoals ik vaak gelegenheid daartoe heb, heeft er daar veel samen. In hun ruwe en rijke gewestspreek kan hun geweldig en schetterend babbelen de haren van een huzaar te berge doen rijzen. Nu hebben die mensen kudde kinderen. De biggen van onze boerderijen ontvangen een betere opvoeding dan dit mensengoed.

Ik zegde: weinig hoop op de toekomst. Daarbij verblijf ik.

22 februari 1917

Schape naar België.

Sedert 6 dezer zijn, naar de Vee- en Vleeshandel meldt, geen schape meer naar Engeland uitgevoerd. Van die datum af zijn echter te Hoek van Holland aan het openbaar slachthuis en aan het slachthuis van Maller en C° ongeveer 4100 schape geslacht voor de Belgische Relief-Commission. Het plan is om ongeveer 10.000 stuks geslachte schape naar België uit te voeren.

Tot dusver zijn al de schape nog overgenomen door het Nederlands Landbouwcomité.

24 februari 1917

De Brusselse Beurs.

De B. B. Z. verneemt uit Brussel, dat de omzet op de Brusselse beurs binnen enge grenzen beperkt blijft. Koloniale papieren zijn door de speculatie verwaarloosd, zodat de noteringen van Katanga 2200,

Union Minière 1435 en Tanganika 73 nominale noteringen zijn. IJzerwaarden blijven vrijwel onveranderd. Verschillende fabrieken hebben het vrij druk, maar de ijzerfabrieken en ook de andere takken van nijverheid lijden aan gebrek aan arbeiders.

Kolenwaarden kenden grote koersstijgingen. Suiker-, petroleum- en rubberfondsen zijn zonder omzet.

25 februari 1917

Een koninklijk besluit bepaalt, dat de weduwen en kinderen van niet-militaire personen in staatsdienst, die zijn gesneuveld of gestorven aan hun wonden, in de oorlog opgedaan, totdat de vrede zal zijn gesloten de bezoldiging krijgen, die hun echtgenoten of vaders genoten. De staat zal ze uitkeren, berekend van 1 januari 1916 af en zonder dat er iets van wordt afgehouden voor de weduwen- en wezenfondsen.

27 februari 1917

Ondersteuning in België en Noord-Frankrijk.

Volgens een Havasbericht uit Madrid, heeft de Nederlandse regering aan de Spaanse koning geseind, dat zij zich onvoorwaardelijk aanbiedt voor het brengen van hulp aan de burgerlijke bevolking in België en in de door de Duitsers bezette gedeelten van Frankrijk.

1 maart 1917

Geslachte schapen naar België.

De laatste acht dagen zijn, naar de Vee- en Vleeshandel meldt, te Hoek van Holland ruim 3100 schapen voor de Belgische Relief Commission geslacht.

5 maart 1917

Nederlanders in België.

Brussel, 27 februari.

Mijnheer de redacteur,

Waar het hier het algemeen belang van uw landgenoten in België geldt, zal u misschien het volgende willen opnemen.

Graag wens ik het volgende onder de aandacht van de Nederlandse regering te brengen.

Toen in de maand augustus 1916 de Duitse overheid hier in België aan het consulaat te kennen had gegeven, dat het zenden van kleine pakjes levensmiddelen uit Nederland aan Nederlanders hier te lande bezwaren opleverde, kwam er een commissie tot stand, die in overleg met de Duitse overheid en het consulaat van deze de toestemming verkreeg om in Brussel, Antwerpen en Luik, benevens andere kleine plaatsjes in België, de Nederlanders op te roepen, ten einde voor gezamenlijke rekening levensmiddelen uit Nederland te betrekken, met dien verstande, dat de commissie voor een gelijkmatige verdeling zou zorg dragen, dat er bv. aan elke volwassene 5 kilo en aan kinderen onder de 15 jaar 2 ½ kilo levensmiddelen per maand kon worden verstrekt.

Een delegatie deed reeds meerdere malen stappen bij de bevoegde regeringspersonen en distributiecommissies in Nederland, en bracht het zo ver, dat zij zich bevoegd achtte, aan de verschillende inschrijvers geld te doen storten, ten einde tot de aankoop van levensmiddelen in het vaderland te kunnen overgaan. Het geïnde bedrag werd bij een daarvoor aangewezen bankier in Nederland

afgedragen, nu ongeveer een maand geleden. De vergunning tot uitvoer laat echter nog steeds op zich wachten.

Is het verwonderlijk, dat reeds vele starters hun ontevredenheid betuigen, en dat de commissie dagelijks wordt lastig gevallen met klachten, temeer daar de meesten, ik durf gerust zeggen allen, nu ook verstoken blijven van hun, vóór de maand augustus 1916 geregelde, zendingen van hun familie in Nederland.

Ik hoop, dat deze oproep aan de regering tot het gewenste resultaat mag leiden.

U dankende voor de verleende plaatsruimte, teken ik

Hoogachtend,

Theo Lunenburg,
114 Jozef Coosemansstraat, Brussel.

6 maart 1917

Naar Het Huisgezin medlt, zal de uitvoer van brood uit ons land naar België ook na de 12^e maart voorlopig doorgaan.

Belgische dienstweigeraars.

Het Belgisch Staatsblad van 11-17 februari bevat een tweede lijst met namen van Belgische mannen, die, niettegenstaande zij afzonderlijk verwittigd zijn, voortgaan zich te onttrekken aan hun militaire verplichtingen en door de Belgische minister van binnenlandse zaken ingeschreven zijn in het register der dienstweigeraars.

11 maart 1917

Uit Franse bron.

Parijs, 10 maart. Gelijk de Information heeft gehoord, zijn 200 mensen van Zwitserse nationaliteit, die te Brussel, Luik en Antwerpen handel dreven, door de Duitse overheid uitgewezen en zopas in Zwitserland teruggekeerd. Naar verluidt zal de Zwitserse bondsraad dienaangaande aan de regering te Berlijn tekst en uitleg vragen.

12 maart 1917

Ook te water is België de laatste dagen afgesloten. Er mogen geen schepen uit Antwerpen naar Nederland vertrekken. Ook de passagiersboot Telegraaf van donderdag was gisteren nog niet te Hansweert aangekomen.

15 maart 1917

Nederland en de oorlog.

De afsluiting van de grens van België te water is opgeheven. Gisteren zijn twee stoomboten en twee sleepschepen van Antwerpen te Hansweert aangekomen. De bemanning van de Telegraafboot, die van donderdag was vastgehouden, klaagde over onvoldoende voedsel, o.a. 1 ½ ons brood per man en per dag.

17 maart 1917

Hulpverlening in België.

Naar wij vernemen, heeft de minister van buitenlandse zaken de tussenkomst van de rectores magnifici ingeroepen, ter verkrijging van de medewerking van een aantal studenten, bereid zich tijdelijk in dienst van de Commission for Relief in Belgium te stellen ter eventuele vervanging van de thans daar werkende Amerikanen.

Uit België.

We bekomen nog steeds geregeld onze 600 gram suiker elke maand. Deze hoeveelheid, per kop juist 20 gram per dag, schijnt gering voor een aantal Belgen, die voor de oorlog veel ruimer suiker gebruikten. Al de andere landgenoten echter, zij enkel uitgesloten, die hun suiker maar liever aan opkopers overlaten en zo de openbare voeding grote schade berokkenen, zijn nu eerst eigenlijk voorgoed gaan suiker eten en bevinden het een uitstekend, aangenaam, zeer lekker voedsel. Want het aantal gezinnen, waar nagenoeg geen suiker werd verbruikt, omdat men het te duur vond, was groot in het land dat elk jaar 60.000 ton gebruikte, voor 1903, toen de suiker nog werd geslagen met de ongehoorde belasting van 51 frank per 100 kilo.

Het is nu te voorzien dat dezen, die thans minder suiker hebben dan vroeger, en dezen, die het zijn gaan waarderen, de koppen na de oorlog zullen bijeensteken om de regering te dwingen ook de verminderde belasting van 20 frank, op 1 september 1903 zo geruchtmakend ingevoerd, nog te minderen of geheel te doen verdwijnen.

Wij hebben nog bij de honderd suikerfabrieken, ik schreef het u reeds vroeger, waaronder een aantal grote, bv. de fabrieken van Tienen met hun reusachtige stapelhuizen en de centrale van Wanze, die, over een hele streek verspreid, 13 rasperijen heeft, welke haar het uitgekookte sap tot verdere bewerking langs ondergrondse buizen aanvoeren. Wij hebben bovendien vroeger miljoenen kilo's bieten in Zeeland verschillende jaren lang aangekocht, om ze meer dan 100 kilometer ver, binnen ons gebied, te kunnen verwerken tot suiker. Zo zorgzaam zijn we, om nog niet te spreken van wie weet hoeveel duizenden kleine en grote boeren, wonend en bieten telend binnen de streek van midden België, waar de kleigrond vruchtbaar is als misschien geen andere in de wereld. Bij elk klontje suiker dat we voor de oorlog tot voedsel lieten versmelten, moesten we dan nog boos worden om die lastige en onbegrijpelijke belasting van 20 F de zak

van 100 kilo. “Waarom dan toch?”, vraagt men mij. Laat ik zeggen. Al onze hier te lande niet verbruikte suiker ging naar Engeland. De fabrikant echter, die zijn belasting van 20 F betaalde telkens wanneer de tolbeambten vaststelden – de tolbeambten zijn dag en nacht aanwezig in de fabriek – dat één zak de suikerzolder verliet voor de openbare stapelhuizen van Tienen of Antwerpen, ontving die 20 F weer voor elke zak aan Engeland verkocht.

Zo behoeft men geen wiskundige te zijn om te snappen, dat Engeland goedkoper onze suiker at dan wij en dat ditzelfde Engeland met Huntley en Palmersgebak, uit onze suiker bereid, hier zegepralend de mededinging kan volhouden met onze grootste beschuitbakkers, zoals De Beukelaer te Antwerpen. De Belgen zijn toch ontzettend zoete lammetjes, vooral als anderen voordeel halen uit hun eigen suiker, dat hun moeders en kinderen zo goed zou voeden.

We kunnen met cijfers, hier in de pers openbaar gemaakt, bewijzen, dat vermindering van belasting voor ons, sedert 1903, vermeerdering van verbruik tot gevolg heeft gehad. Wij geven het gewicht op in tonnen van 100 kilo.

- A. Huiselijk gebruik, van 1 september 1912 tot 31 augustus 1913, geraffineerde, suiker, gekristalliseerde suiker, kandijnsuiker, potsuiker, enz. samen 102.630; van 1 september 1913 tot 31 augustus 1914, 99.449; van 1 september 1914 tot 31 augustus 1915, 131.936; van 1 september 1915 tot 31 augustus 1916, 75.932.
- B. Ander gebruik. Vervormde suiker, suiker voor confituurfabrieken, suiker als veevoeder, suiker voor de nijverheid, over dezelfde periode, totaal verbruik; 112.260; 109.331; 150.677 en 93.417.

Voor de oorlog werd nagenoeg de helft van onze suiker uitgevoerd. Toch blijkt uit de opgaven, dat we in 1913 juist 52.000 ton suiker meer verbruikten dan in 1903, in 1914 nog 40.000, in 1915 weer 90.000 en in 1916 nog 33.000 ton. Enkel twee suikerfabrieken, die van Waasten en van Snaaskerke, beide in de gevechtszone der provincie West-Vlaanderen gelegen, hebben moeten stilliggen. Al de andere hebben in de twee eerste oorlogsjaren met vertraging kunnen werken. De met suikerbieten beplante oppervlakte, wat verminderd in 1915, steeg weer in 1916 en wel met bijna een vijfde boven het peil van het vorig jaar. Gebrek aan krachtmest en het doorslechte weer van heel de zomer, verleden jaar, hebben de opbrengst per hectare verminderd van 30.000 tot ietwat boven de 20.000 kilo.

Misbruik en overdreven prijzen in de suikerhandel, hebben er reeds in 1915-1916 toe geleid al het suiker aan te slaan en het volk te rantsoeneren, om iedereen de hoeveelheid suiker te verzekeren, waarop hij volgens de opbrengst recht heeft. De 600 gram, die we maandelijks krijgen, rantsoen dat geregeld het hele jaar zal worden uitgereikt, maakt maar even de helft uit van de voorraad suiker. De andere helft wordt voorbehouden om in de aanstaande zomer de confituur- en kunsthonigfabrieken te voorzien, die dan ook hun opbrengst aan de voedingsdienst zullen moeten afstaan. Wie aan huis confituur maakt, zal ook wel suiker bekomen.

Zo beschikken we thans over 20 gram suiker per kop en per dag, zijnde vier klontjes. Dit suiker kost 1,02 F per kilo. Gekristalliseerd suiker kost 0,91 F, confituur zal 1 F tot 1,50 F; kunsthoning met 75 % suiker zal 0,90 F; bietenstroop 0,65 F en fruitstroop 1,45 F per kilo kosten.

De sluikhandel zal nog wel in het duister, alhoewel zeer verdoken, aan gang blijven, zodat het ons niet mag verwonderen, zo de beurs

toch nog voor de dag zou komen met geringe hoeveelheden tegen 6 F per kilo. Gerust mag trouwens het volk wel zijn. Het zal suiker hebben en ook ander voedsel, in ruime mate met suiker bereid. Het laatste oorlogsjaar ... zegt men!

19 maart 1917

De civiele bevolking in België en Noord-Frankrijk.

Berlijn, 18 maart. De laatste tijd zijn herhaaldelijk berichten in de buitenlandse pers verschenen volgens welke het voortduren van de overzeese aanvoer van levensmiddelen voor de civiele bevolking in de bezette gebieden van België en Noord-Frankrijk in gevaar zou zijn gebracht door het afbreken van de diplomatieke betrekkingen tussen Duitsland en de Verenigde Staten.

Reuter verbreidt ook het bericht, dat de van Duitse kant genomen maatregelen de Amerikanen die in de commissie voor hulpverlening zitting hadden, zouden hebben gedwongen, hun arbeid in België en Noord-Frankrijk te staken.

Alle berichten zijn onwaar. De Duitse regering heeft bij herhaling aan de neutrale regeringen medegedeeld, dat thans evenals vroeger, het onder haar bescherming staande menslievende werk der voedselvoorziening door haar op alle mogelijke manieren wordt gesteund. De schepen van de commissie, die buiten het verboden gebied op veilige wijze het verkeer kunnen onderhouden tussen de Verenigde Staten en Nederland, krijgen, door bemiddeling van het Zwitserse gezantschap in Washington een vrijgeleide voor deze vaarten. Verscheidene "relief-schepen", die in februari uit de Verenigde Staten zijn vertrokken, worden eerstdaags in Rotterdam verwacht.

In tegenspraak met de door Reuter verbreide tendentieuze berichten, heeft de Duitse regering dadelijk na het afbreken der diplomatieke betrekkingen aan de Amerikanen der commissie voor de ondersteuning voorgesteld, ook verder het voedingswerk in België en Noord-Frankrijk te blijven vervullen. Dientengevolge hebben de Amerikanen hun werkzaamheid geen ogenblik gestaakt.

Het schijnt dan ook dat de voeding van de bevolking der in het westen bezette gebieden ook voor de toekomst verzekerd is, indien Engeland de toevoer van de voor die bevolking bestemde levensmiddelen geen hinderpalen in de weg legt.

22 maart 1917

De Belgische regering heeft in de nabijheid van Lyon een sanatorium voor toringlijders uit het niet-bezette deel van België opgericht. Het zal eerstdaags worden geopend.

26 maart 1917

Blijkens een bericht uit Brussel aan de Frankfurter Zeitung, luidt het in Brussel, dat de Société Générale in antwoord op de versterkte invloed, die de Banque de Bruxelles in het Luikse nijverheidsgebied heeft gekregen, pogingen aanwendt om die invloed tegen te werken door belangrijke uitbreiding van de Banque Générale de Liège, een bankinstelling die met de Société Générale verbonden is.

27 maart 1917

Kardinaal Mercier.

Parijs, 26 maart. De Académie des Sciences Morales et Politiques heeft de grote prijs van 15.000 F, bestemd als beloning voor de grootste en schoonste daad van toewijding, aan kardinaal Mercier

toegekend. De Académie heeft daarmee de kardinaal willen eren om zijn hoogstaande vaderlandsliefde, zijn eerbied en ijveren voor het recht en zijn flinkheid om aan verdrukking het hoofd te bieden, en verder om in de persoon van Mercier hulde te brengen aan het volk dat in zo menig opzicht dierbaar is aan Frankrijk.

De Belgische relief-schepen.

Londen, 27 maart. De Times verneemt, dat sedert de Amerikaanse commissie voor hulpverschaffing in november 1914 begon te werken, twaalf stoomschepen van verschillende nationaliteit, die door de commissie gebruikt werden, verloren zijn gegaan. Deze daden van vernieling zijn verricht ondanks de belofte, die de Duitse overheid aan de gezanten van de Verenigde Staten en Spanje te Brussel had gedaan, dat de Duitsers de schepen met voorraden voor de bezette gebieden ongemoeid zouden laten.

28 maart 1917

Na de oorlog.

Men deelt ons mede:

Onder de Belgen, die vroeger in groten getale naar Amerika uitgeweken zijn, schijnt zich een grote trek naar het vaderland voor te bereiden. Nu de overbevolking in België niet zo zwaar meer zal wegen en er ook meer gelegenheid zal zijn om zich op te werken, neemt men reeds maatregelen voor de terugkeer. Hieromtrent verklaarde M. Leidlich, eigenaar van een van de grote stoombootagentschappen, o.m.: "Zij, die terugkeren naar hun land, zullen er gunstiger omstandigheden vinden dan voor de oorlog en hebben een natuurlijke voorliefde om te leven in hun land. Ik heb vernomen, dat vele stoombootagenten, vooral deze die zich

uitsluitend met vreemdelingen inlaten, reeds borgsommen krijgen voor stoomboot- en spoorwegbiljetten.”

Omtrent het reizen naar slagvelden verklaarde hij: “Duizenden Amerikanen zullen de slagvelden van Europa bezoeken, inzonderheid de boorden van de IJzer. Er zijn reeds maatschappijen tot stand gekomen om zulke reizen in te richten. Speciale treinen en boten, die voorzien zullen zijn van goede restauraties, worden van nu af aangemaakt. Het is best mogelijk dat voor de mensen van de IJzer, die zo wreed leden, nog een gulden tijd komt.”

30 maart 1917

Uit de Belgische bankwereld.

De Frankfurter Zeitung verneemt uit Brussel, dat de Banque Liègeoise, die sinds kort met de Banque de Bruxelles in vriendschapsverhouding staat, besloten heeft tot deelneming in het kapitaal van het Crédit Commercial, te Antwerpen, alsmede tot opneming van een lid van het bestuur van deze Antwerpse instelling in haar eigen college van commissarissen. De Banque de Bruxelles, na versterking van haar Luikse positie, krijgt aldus voeling met de Antwerpse financiële kringen.

Het Crédit Commercial zal over 1916 een dividend van 5 procent uitkeren.

Hulpverlening in België.

Verviers, 18 maart.

Uw blad van gisteren spreekt van een beroep, dat onze minister van Buitenlandse Zaken doet op de medewerking van een aantal studenten, ter eventuele vervanging van de thans in België voor de

“Commission for Relief” werkzame Amerikanen. Dit lijkt mij weinig logisch. Honderden Hollanders hier in België zijn daartoe immers bereid en geschikt. De minister heeft zich slechts tot zijn consuls te wenden, om een lijst te ontvangen van flinke, energieke krachten, grondig bekend met land en volk, mannen, welke gedurende de gehele oorlog, theoretisch en aan den lijve, de gehele levensmiddelenkwestie in al haar fasen doorlopen hebben.

Studenten hun studies te doen onderbreken wanneer men dergelijke mensen tot zijn beschikking heeft, is weinig rationeel. Temeer daar deze jongelui hier slechts teleurstelling kan wachten. Hun volslagen gebrek aan kennis van de tegenwoordige abnormale toestanden hier te lande, hun onvermijdelijk “schoolfrans” en hun onbekendheid met het voor hen onverstaanbare dialect zijn evenzoveel beletselen voor hen als het aanbevelingen voor de landgenoten hier in België zijn.

Van het grievende voor ons Hollanders zich gepasseerd te voelen, spreek ik maar niet.

Schotman

3 april 1917

De Belgische hulpschepen.

Londen, 3 april. In antwoord op het officiële telegram uit Berlijn betreffende de kwestie van vrijgeleiden voor de Belgische hulpschepen, die nu in Engelse havens liggen, ontkent de Engelse regering vierkant, dat zij ooit een mededeling heeft ontvangen, waarin de weg werd voorgeschreven, die deze schepen zouden volgen van het Verenigd Koninkrijk naar Rotterdam. Aan de andere kant weigert de Duitse regering, na herhaaldelijk medegedeeld te hebben, dat zij vrijgeleiden aan deze schepen zou geven zodra zij omtrent hun ligplaats en lading was ingelicht, thans die vrijgeleiden

aan de vier hulpschepen, die nog in havens van het Verenigd Koninkrijk liggen, tot 1 mei, niettegenstaande de Engelse regering reeds op 13 maart alle bijzonderheden omtrent deze schepen aan de Spaanse gezant heeft medegedeeld. Dit is het duidelijk bewijs, dat de Duitsers er slechts op uit zijn de scheepvaart voor een onbepaalde periode stop te zetten. Natuurlijk laten zij in de door hen gepubliceerde mededeling na te bekennen, dat de door hen voorgeschreven tijd een maand na dato is, d.w.z. drie maanden nadat de schepen gereed waren om uit te zeilen.

Nederlanders in België.

Het is nu juist twee volle maanden geleden, dat de “Koninklijke Nederlandse commissie tot regeling der voorziening van noodzakelijke levensmiddelen in België, afdeling Brabant” van de deelnemers in Brussel het bedrag in ontvangst nam tot het invoeren van de noodzakelijkste levensmiddelen, waarvan, volgens opgave van die commissie, de uitvoer door de Nederlandse regering was toegestaan.

Die eerste bestelling, strekkende voor een maand, zou bestaan uit: boter, kaas, vet en bonen, artikelen, die hier of niet meer te koop zijn, of tegen zulke enorme prijzen, dat zulks voor de meesten vrijwel daarmee gelijk staat.

Vol verlangen, en min of meer hongerig, zien wij Nederlanders de goede gaven (tegen betaling) nog steeds tegemoet, vooral daar wij tot heden aangewezen zijn op de levensmiddelen, door Amerika voor de lijdende Belgische bevolking toegezonden.

Zal onze regering nu nog langer aanzien, dat wij Nederlanders van de weldadigheid van een vreemd rijk afhankelijk blijven?

In waarheid schaam ik mij telkens als ik, door de nood gedwongen, daarvan moet profiteren, en stel ik namens mijn landgenoten de vraag of dat schaamtegevoel ook onze regering niet moest treffen? Nederland heeft anders getoond de weldadigheid ver, ja zelfs heel ver, uit te strekken. Dat het nu ook eens mag denken aan eigen landgenoten in den vreemde, is het doel van dit schrijven.

K. Scott,

Gepensioneerd kapitein Nederlands Oost-Indisch leger
Brussel, 20 maart 1917

5 april 1917

Een schip met graan voor België getorpedeerd.

Men meldt ons uit IJmuiden:

Te IJmuiden zijn twee loggers binnengekomen met, volgens rapport, 24 gewonden, waaronder zwaar gekwetsten. De Rode Kruisdienst is gemobiliseerd.

Nader meldt men ons:

Van de twee loggers is er een te IJmuiden binnengekomen met 11 schipbreukelingen van het Belgische stoomschip Trévier, van New York naar Rotterdam, met graan voor de Belgium Relief Commission. Van deze elf mensen zijn er 2 zwaar en 2 licht gewond.

Aan boord van de andere logger zijn 13 geredden, waaronder 4 zwaar gewonden. De bemanning bestond uit 24 man, zodat er geen mensen zijn omgekomen. De Trévier is zonder waarschuwing beschoten, zelfs de boten, die te water werden gelaten, werden nog beschoten.

Van andere zijde meldt men ons:

Hedennacht zijn met logger KW 177 te IJmuiden aangekomen elf man van het Belgische stoomschip Trévier, van New York naar Rotterdam, met graan voor de Reliefcommission. Het stoomschip is gisterenmorgen om tien uur ter hoogte van Scheveningen, zonder waarschuwing door een duikboot getorpedeerd. In het geheel zijn er zes gewonden, waaronder vier ernstig. De rest der bemanning, waaronder de kapitein, die ook gewond is, bevindt zich op de KW 173. Het Rode Kruis verzorgde de gekwetsten.

Omtrent de poging van een Duitse duikboot om het Belgische stoomschip Trévier tot zinken te brengen, deelt onze correspondent te IJmuiden nog mede, dat er bij het te water laten van een reddingsboot een granaat op het schip werd afgeschoten, die bij de ontploffing 8 der opvarenden kwetste, waarvan 6 zwaar en 2 licht. De zwaargewonden zijn de kapitein, de eerste stuurman, de eerste machinist, de donkeyman, een stoker en de kok. Het schip was geladen met 4200 ton graan. De bemanning was zeer gemengd en bestond uit Nederlanders, Noren, Engelsen, Canadezen en Belgen. Nadat de bemanning in de sloep het nog drijvende schip had verlaten, loste de duikboot een granaat op het schip, die het achterschip trof, doch het schip zelf niet tot zinken bracht.

De geredden zijn te IJmuiden aangebracht door de logger Noordzee 7 KW 177 en de Admiraal de Ruyter KW 73. De gekwetsten zijn in de Rode Kruisinrichting te IJmuiden opgenomen, verpleegd en verbonden, waarvoor inmiddels alle beschikbare militaire en burgerartsen waren bijeengekomen en de gehele Rode Kruisdienst was gemobiliseerd, omdat het eerste bericht luidde dat alle schepelingen zwaargewond waren, wat gelukkig gebleken is niet het geval te zijn.

Men deelt ons mede:

De namen van de te IJmuiden aangebrachte gewonde leden van de bemanning van het getorpedeerde Belgische reliefschip Trévier zijn: Lemaitre, gezagvoerder; Lagasse, eerste stuurman; Dierckx, eerste machinist; Pahlstens, tweede machinist; Bedeken, derde machinist; De Ruijter, steward; Andries, donkeyman; MacLiel, stoker.

Verder zijn 16 ongewonde leden der bemanning aangebracht.

Er zijn geen vermisten.

Van de acht gekwetsten zijn ernstig doch niet levensgevaarlijk gewond: 5 Belgen, waaronder de kapitein Lemaitre uit Laken, en één Amerikaan, W. MacLeil. Lichtgewond zijn de Nederlanders W. J. C. Bedeker, uit Rotterdam en de Zweed Oscar Pahlston.

Onder de jongelui, die hun examen gedaan hebben om in mei op de school voor adelborsten van de Engelse vloot te Osborne te komen, is Karel, prins van België, graaf van Vlaanderen.

6 april 1917

Blijkens mededelingen in Antwerpse bladen, heeft het Belgische Rode Kruis de 24^e maart, onder voorzitterschap van graaf von Mengersen, te Brussel zijn tweede gewone algemene vergadering sedert de oorlog gehouden.

Het vermogen van het Belgische Rode Kruis bedroeg bij het afsluiten van het rekeningjaar 207.769,88 frank, welk bedrag in geld en in waardepapieren bij de Duitse Bank te Brussel gedeponneerd is. De inkomsten en uitgaven balanceren met een bedrag van 58.228,12 frank.

7 april 1917

Het Belgische Staatsblad van 18-24 maart bevat het volgende officiële bericht:

Bij een besluit van de Duitse gouverneur, gedagtekend 29 augustus 1916, wordt, ten spijt van de grondregels van het volkenrecht, de gedwongen liquidatie ingericht van zekere ondernemingen op het door de vijand bezette Belgische grondgebied.

Daarenboven heeft het Duitse gouvernement – volgens betrouwbare mededelingen – aan zekere inrichtingen voorgeschreven, het bedrag van de lopende rekeningen der Franse en Engelse onderdanen aan de Duitse Rijksbank te storten.

De Belgische wetgeving, waarvan de Haagse conventies deel uitmaken, erkent noch de geldigheid van de bevoegdheden die door de bezettende macht aan de door haar benoemde bewaarders voor de liquidatie gegeven werden, noch de geldigheid van de liquidatieverrichtingen. Na de bevrijding van het grondgebied, zullen bijgevolg de personen die benadeeld werden door het misbruik, dat de bewaarders of andere liquideringsagenten van hun feitelijke macht zouden kunnen maken, tegen bedoelde bewaarders of agenten, en tegen hun bezit, hun rechten op vergoeding kunnen laten gelden.

Alle overeenkomsten of rechterlijke handelingen die het eenvoudig beheer tot behoud en bewaring te buiten gaan, zullen onderhevig zijn aan nietigverklaring. Dit zal inzonderheid het geval zijn voor de vervreemding van roerende of onroerende goederen, voor de overdrachten van schuldvorderingen, in een woord voor alle handelingen met beschikking.

De vertegenwoordigers, buiten het bezette Belgische grondgebied, van Belgische of vreemde firma's of vennootschappen, waarop de

Duitse overheid beslag heeft gelegd, zouden er zich aan blootstellen, behalve burgerlijke schadeloosstelling, de toepassing op te lopen van de straffen voorzien bij besluitwet van 10 december 1916, moesten zij de onderrichtingen die hen door de bewaarders of liquideringsagenten zouden gegeven zijn, ten uitvoer brengen.

De Belgische regering, terwijl zij deze nieuwe misbruiken van de Duitse bezetting bij de neutrale en verbonden mogendheden aanklaagt, verzoekt deze tevens hun staatsaanhorigen te willen waarschuwen tegen de gebeurlijke rechterlijke gevolgen welke voor hen zouden kunnen voortspruiten uit alle verrichtingen besloten met agenten zonder geldige bevoegdheden.

Het Belgische Staatsblad van 11-17 maart bevat een derde lijst met namen van Belgische dienstweigeraars. Ze omvat de consulaten Leeuwarden, Maastricht, Roosendaal, Terneuzen, Tilburg en Oostburg.

Deze lijst telt 343 namen.

Het Belgische Staatsblad van 18-24 maart bevat een besluit van koning Albert der Belgen betreffende de vergoeding aan de families van (Belgische) soldaten en onderofficieren onder de wapens.

8 april 1917

De Belgische steuncommissie.

Berlijn, 6 april. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft onder het hoofd "Engeland en de levensmiddelen van de Relief-commissie": Er dreigt ernstig gevaar voor de arbeid van de commissie door de zelfzuchtige houding van Engeland ten aanzien van de in Engelse havens liggende schepen van de Relief-commissie en de 60.000 tot 80.000 ton levensmiddelen aan boord van deze schepen.

Engeland heeft blijkbaar onmiddellijk na de afkondiging van de onbeperkte duikbootoorlog in verband met het gevaar dat daardoor voor zijn voedselvoorziening zou kunnen ontstaan, het plan opgevat, zich de in Engelse havens liggende schepen met levensmiddelen voor de relief-commissie toe te eigenen en ook de schepen die naar Engelse havens koers zetten. Daarom werd in de eerste plaats aan de commissie belet de in de Engelse havens liggende schepen met levensmiddelen voor de vijfde februari te laten uitvaren; hoewel het gouvernement-generaal van België de commissie dit de eerste februari had verzocht. De Engelse regering belette klaarblijkelijk de commissie ook aan de tot haar gerichte verzoeken te voldoen en schepen die naar Engelse havens koers hadden gezet te waarschuwen voor het varen in het versperde gebied.

Toen men vervolgens van de commissie, op haar verzoek om voor de zich in Engeland bevindende schepen vrije overtocht naar Rotterdam mogelijk te maken, verlangde dat zij zou opgeven om welke schepen het ging, en in welke havens ze lagen, belette de Engelse regering het beantwoorden daarvan.

Ten einde het de Duitse regering in verband met de belemmeringen die daaruit voor het oorlogvoeren in het versperde gebied zouden voortvloeien, moeilijk te maken om de schepen veilige overtocht te verzekeren, eiste Engeland herhaaldelijk dat de schepen zouden mogen uitvaren zonder dat een bepaalde weg of een bepaalde dag werd aangegeven. Uit de in deze aangelegenheid door de bureaus van de relief-commissie gewisselde telegrammen blijkt duidelijk, dat Engeland altijd weer nieuwe uitvluchten zocht om Duitsland te beletten, de schepen een veilige uitreis te waarborgen.

Niettemin kreeg de commissie de stellige verklaring dat de schepen de eerste mei de Engelse havens zouden mogen verlaten en dat zij langs een nog nader de bepalen weg veilig zouden kunnen varen

indien Engeland zich voor de tiende april bereid verklaarde de schepen met hun ladingen de eerste mei te laten uitvaren; en indien de commissie opgaf welke schepen van het aanbod om uit te varen gebruik zouden maken en waar deze schepen lagen.

De Britse regering beantwoordde dit voorstel met de aankondiging dat alle stoomschepen, vier kleine uitgezonderd, gelost waren en zonder lading de Engelse havens zonder een vrijgeleide en dus op eigen risico hadden verlaten. Met de bewuste vier schepen, de Brabant, de Comte de Flandre, de Clara en de Espagne, zou evenzo gehandeld worden indien niet voor de 28^e maart een vrijgeleide om onmiddellijk te vertrekken zou worden gegeven. Daar dit voorstel pas de 28^e maart de commissie te Brussel bereikte was het al dadelijk duidelijk dat men er niet in kon treden.

Niettemin werd aan de beschermheren van het steunwerk te Brussel dadelijk medegedeeld, dat de Duitse regering de genoemde vier schepen wellicht een veilige overtocht naar Nederland langs Southwold-Vlissingen kon waarborgen. Tegelijkertijd werd tegen de plannen der Engelse regering geprotesteerd. De redenen, die Engeland tot het doen van het bovengenoemde voorstel noopten zijn gemakkelijk te doorgronden. Het ligt voor de hand, dat wanneer de schepen de Engelse havens zouden kunnen verlaten nadat zij de lading in Engeland hadden gelost, om, zoals gezegd werd, in Amerika nieuwe levensmiddelen voor de commissie te halen, en die buiten het versperde gebied om naar Rotterdam te brengen, deze schepen evengoed met hun ladingen Engeland hadden kunnen verlaten ten einde zich buiten het versperde gebied te begeven en dan naar Rotterdam te varen.

De door Engeland aangevoerde reden, dat de schepen gelost waren om scheepsruimte voor de relief-commissie vrij te krijgen, is dus onhoudbaar.

Het argument, dat men de levensmiddelen voor bederf wilde vrijwaren is evenmin steekhoudend, daar de ladingen die uit koren en stukgoederen bestonden in de Engelse pakhuizen, waar zij, naar het heet, thans ter beschikking van de commissie zullen blijven, niet beter bewaard zijn dan in de schepen. Om een argument te hebben voor het verzwijgen van de plaats, waar de schepen lagen, beweert Engeland, dat de opgave uitsluitend had moeten dienen om de Duitse regering het torpederen der schepen gemakkelijker te maken.

De Engelse regering beweert tenslotte, dat zij na het vertrek der schepen, die van hun lading beroofd waren, in Engelse pakhuizen de levensmiddelen ter beschikking van de commissie heeft gesteld en voegt er bij, dat deze levensmiddelen later in andere schepen, die een vrijgeleide van Duitsland hebben, kunnen worden geladen. Deze bewering wordt door de verklaring van de Engelse gezant in Den Haag te niet gedaan, die zegde, dat de van de schepen afkomstige levensmiddelen in Engeland gebruikt zouden worden.

Als de Engelse regering zich er op beroept, dat tot einde maart van de zijde van Duitsland de schepen geen stellige verklaring aangaande de veilige overtocht naar Nederland is gegeven, dan verzwijgt zij dat Engeland zelf door zijn draaierijen tot op die datum zulks had belet.

Nu echter op de boven geschetste wijze voor enige schepen, waaraan de lighaven en de lading wel mocht worden opgegeven door de Duitse regering de mogelijkheid is geopend van een veilige overtocht op de eerste mei van Southwold naar Vlissingen, missen de Engelse uitvluchten alle grond.

Engeland heeft, zonder zich om de nooddrift van zijn bondgenoten in het bezette gebied te bekommeren, getracht door de onvervulbare eis, dat de schepen van de relief-commissie zich vrijelijk in het gevaarlijke gebied zouden kunnen bewegen, de Duitse

bepalingen omtrent versperde gebieden teniet te doen. Het mislukken van dit plan moet thans tot een welkom voorwendsel dienen om het reeds tevoren gekoesterde plan te kunnen uitvoeren, namelijk in de eigen nooddrift, op kosten van de kleine staten, al zijn dat ook bondgenoten, te voorzien.

10 april 1917

Vergoeding aan de families van Belgische militairen.

Men meldt ons:

De Belgische regering heeft de regeling herzien van het verlenen van vergoeding aan de families van soldaten en onderofficieren onder de wapens. Er is een nieuwe besluitwet, van 20 maart ll. afgekondigd, waarbij uitzonderingsmaatregelen vastgesteld worden, die de vroegere beperktheid der regeling aanmerkelijk uitbreiden. Ze bepaalt het volgende:

De vergoeding voor kinderen van militairen wordt verleend niet enkel meer aan de moeder, maar ook aan de persoon, welke voor de kinderen zorgt.

Tijdens de duur van de oorlog blijven de families der afgekeurde en daardoor vrijgestelde militairen de vergoedingen van militie of voor huisvesting ontvangen.

De militievergoedingen worden niet verleend aan de families der gendarmen, de families der beroepsvrijwilligers en der wederdienstnemenden, met uitzondering van degenen, welke opnieuw opgeroepen werden krachtens de artikelen 63 en 64 op de militie, zij kunnen ze ontvangen mits de militair het uitdrukkelijk vraagt.

De vergoedingen voor huisvesting, te verlenen aan de families der militairen onder de wapens, mogen enkel uitbetaald worden na aftrek van de bijvergoedingen.

Wanneer de rechthebbenden de vergoedingen, welke hen verschuldigd zijn krachtens artikelen 1 en 8 van de besluitwet van 27 september 1916 niet aangevraagd hebben binnen de vastgestelde termijn, kunnen deze toch ontvangen, te beginnen met de dag van hun aanvraag en voor de drie verlopen maanden.

Zij, die aanspraak mogen maken op de vergoedingen, voorzien bij vroegere wetten, dagtekenend van voor die van 27 september 1916, en welke deze vergoedingen niet binnen de wettelijke termijnen zullen opgeëist hebben, zijn gemachtigd hun aanvragen in te dienen tot op de 31^e oktober van het jaar volgend op het einde van de vijandelikheden.

Zij, die tijdens hun verblijf in een vreemd land er de vergoedingen zullen genoten hebben, welke de regering van dat land uitbetaalt aan de uitgeweken Belgische families en aan de families van Belgische militairen, welke op haar grondgebied gevestigd zijn, worden gemachtigd desgevallend voor dat tijdperk het verschil op te eisen tussen het totaal bedrag der militievergoeding en het bedrag der toelagen, welke de vreemde regeringen aan hun familie verleend hebben.

Uit Antwerpen.

Naar de Antwerpsche Courant meldt, heeft de Socialistische Vlaamse Arbeidersgemeenschap te Antwerpen zich gewend tot de Duitse gouverneur van Antwerpen ten einde verbetering te verkrijgen in de voedselvoorziening te Antwerpen. In het verzoekschrift wordt o.m. gezegd, dat de genomen maatregelen volkomen ontoereikend zijn en

dat het volslagen gebrek aan organisatie voor gevolg heeft, dat de nood onder de bevolking verschrikkelijk wordt, zo zelfs, dat de goede orde er gevaar door loopt.

“Enkele goedkope eethuizen, aldus het adres, werden door het privaat initiatief tot stand gebracht, geheel afgelegen van volkrijke wijken. Het gevolg daarvan is, dat van voor vijf uur 's morgens vrouwen, mannen en kinderen rang vormen om tegen het middaguur enig voedsel te kunnen bekomen. Uren en uren staan ze daar, doorweekt door de regen, verkleumd van de koude, met ijzige voeten en hongerige magen. Moeders staan erbij, die gedurende deze lange stonden zuigelingen in de arm houden, terwijl andere kleine schaapjes aan hun voorschoot hangen. Het personeel van deze enkele eethuizen is niet bij machte, de honderden en nog eens honderden wachtenden tijdig te bedienen, zodat er om 4 uur in de namiddag nog hele drommen wachten op hun beurt om voedsel te bekomen.

Aan het kookhuis van de Nationale Straat ziet men o.a. geregeld een lange mensenrij, die van aan het lokaal “Minerva” tot aan de Kronenburgstraat reikt.

Die toestand is niet langer houdbaar. Toch schijnen de openbare besturen niet geneigd tot het nemen van doeltreffende maatregelen. Daar waar het privaat initiatief te kort schiet, moeten de gemeentelijke besturen een openbare dienst op zich nemen, en wij menen, dat dit vooral geldt voor een zo gewichtige zaak als de voedselvoorziening van onze bevolking.

Aan de lokalen van kosteloze soepuitdeling is het, zo mogelijk, nog treuriger gesteld. De verstrekte hulp is daarenboven ontoereikend en de behandeling tactloos, om niet te zeggen onmenselijk. De arme

werklieden worden er bejegend als een troep schooiers, die niet moet ontzien worden in hun ellende.”

Hondenvlees in België.

Naar de correspondent te Antwerpen van het Algemeen Handelsblad meldt, heeft het Duitse bestuur te Gent een verordening uitgevaardigd, waarbij aan de stad Gent haar aanvraag tot oprichting van een hondenslachterij wordt toegestaan.

In de verordening komen de volgende artikelen voor:

Art. 2. De te slachten honden, waarvan het vlees voor de burgerlijke bevolking zal dienen, moeten gezond en vrij van alle ziektes zijn. Het slachten van de honden mag alleen in het stedelijk slachthuis, in een bijzondere hal, plaats hebben. Hondenvlees dat door de veearts onbruikbaar verklaard wordt, moet aanstonds aan de militaire vilderij, Nijverheidslaan 117, afgeleverd worden.

Art. 5. Het is verboden artikelen te maken, die bestemd zijn om bewaard te worden, zoals worst van hondenvlees, hondenbloed en afval van geslachte honden.

Art. 6. Iedere hondenslachter moet in zijn winkel een klantenboek houden, waarin elke keer nauwkeurig de kopers, de gekochte hoeveelheid en de dag van verkoop moeten aangetekend worden. Hij mag niet meer dan 1 kilo wekelijks per gezin aankopen.

Art. 7. De verkoop van hondenvlees aan personen, die tot het Duitse leger behoren, alsook aan houders van hotels en eethuizen is verboden.

De hondenvellen moeten verkocht worden aan de Duitse Häute-Sammelstelle. Voor het slachten van honden moet in het slachthuis 50 centiemmen per stuk betaald worden.

Dat men weldra in andere steden van België dit voorbeeld zal volgen, lijdt, meent de correspondent van het Handelsblad, niet de minste twijfel. Want de toestand is zo, dat men het gebrek iedere dag op ontzettende wijze ziet toenemen.

11 april 1917

Havre, 10 april. Bij officieel besluit zullen de afgedankte soldaten in plaats van pensioen een jaarlijkse schadeloosstelling krijgen, die wordt berekend naargelang van de mate, waarin ze ongeschikt zijn om te werken. Een soldaat, die voor 10 procent onbekwaam is geworden voor de arbeid, zal 120 frank per jaar ontvangen. De korporaal krijgt in dat geval 140 frank, enz. Blindheid of verlies van twee ledematen staat met 100 procent ongeschiktheid gelijk. Een blinde soldaat krijgt derhalve 1200 frank per jaar. Gedurende de oorlog blijft de bijslag voor de families der afgedankten in stand.

12 april 1917

Overmaking van gelden uit Engeland en Frankrijk of uit Nederland naar België en Noord-Frankrijk.

Naar wij vernemen, is het de laatste tijd meermaals voorgekomen, dat firma's of particulieren kleinere of grotere bedragen naar België of Noord-Frankrijk wilden overmaken en vooraf bij banken in Nederland informeerden, of de Duitse autoriteiten dergelijke betalingen toelieten. Het is daarbij voorgekomen, dat geantwoord werd, dat het Duitse bestuur dergelijke remises naar Noord-Frankrijk heeft verboden en ze ook slechts voor bepaalde gedeelten van België toelaat.

Wij hebben hieromtrent inlichtingen ingewonnen en vernamen, dat bedoelde informatie niet juist is. In werkelijkheid worden van Duitse kant geen moeilijkheden in de weg gelegd aan dergelijke betalingen, welke voor Noord-Frankrijk of België (algemeen gouvernement- of etappegebied) zijn bestemd.

13 april 1917

De Belgische relief-commissie.

Men deelt ons van Duitse zijde mede:

Nu de Amerikaanse gedelegeerden van het steunwerk in België door Nederlanders en Spanjaarden worden afgelost, zal slechts een met de zaken vertrouwd Amerikaans directeur te Brussel blijven.

Op 29 maart zijn 7 Amerikaanse gedelegeerden van Brussel rechtstreeks naar Zwitserland vertrokken. Alle overige gedelegeerden vergezelden Brand Whitlock, de vroegere Amerikaanse gezant te Brussel, in een extra trein op 2 april eveneens van Brussel naar Zwitserland. Er zijn slechts 10 Amerikanen achtergebleven, onder wie directeur Gray, die te Brussel blijft. Zes van deze gedelegeerden kwamen uit het etappegebied en moeten, evenals alle neutralen die in zulke omstandigheden verkeren, eerst nog enige dagen te Brussel blijven, voor zij België kunnen verlaten. Dit is volgens een algemeen voorschrift. De zes gedelegeerden zullen einde april eveneens naar Zwitserland vertrekken.

De Amerikanen hebben met het Belgische nationale comité samengewerkt. De laatste president van de gedelegeerden heeft nu aan zijn regering medegedeeld, dat zij wat de veiligheid en het vrijgeleide van de te Brussel nog achtergebleven Amerikanen betreft niet bezorgd hoeft te zijn. De Amerikanen zijn, zegt hij, goed

behandeld. De sensatieberichten die over het vertrek uit België in omloop gebracht zijn, zijn niet overeenkomstig de feiten.

Dat alles is in het belang van het bezette gebied van België en Noord-Frankrijk voor de ongestoorde voortgang van het steunwerk een goed voorteken.

In de laatste weken heeft men vernomen, dat de steuncommissie volgens de jongste internationale afspraken, ondanks de zeeoorlog haar ingevoerde goederen uit Amerika naar Rotterdam kan blijven zenden. Ze koopt in de laatste tijd ook zekere hoeveelheden levensmiddelen in Nederland op. Nederland zal met de steuncommissie en de verzorging in België en Noord-Frankrijk meer dan tot dusver te maken krijgen, omdat het grootste gedeelte van de onzijdige gedelegeerden voortaan uit Nederlanders, het kleinste uit Spanjaarden zal bestaan. Het werk staat, nu de oorlog tussen Duitsland en de Verenigde Staten is uitgebroken, onder bescherming van de Spaanse gezant en de Nederlandse zaakgelastigde te Brussel.

14 april 1917

Havre, 13 april. Een besluitwet verleent bevoegdheid aan de minister van binnenlandse zaken om een militaire uitkering aan broers en zusters-wezen boven de zestien jaar te doen wanneer zij behoeftig zijn. Schadevergoeding kan nog uitgekeerd worden aan een uitgeweken moeder, wanneer de vader in België gebleven is.

Een nieuw besluit stelt vast, dat personen, die op een schadevergoeding aanspraak kunnen maken en die niet binnen de bepaalde termijn op de reeds verstreken uitkering die aanspraak hebben doen gelden, nog tot 31 oktober van het jaar, dat op het staken der vijandelijkheden volgt, dat zullen doen.

De Belgische regering en bezet België.

Havre, 13 april. Hieronder volgt de tekst van het koninklijk besluit, dienend ter bestraffing van de misdaden en vergripen tegen de veiligheid van de staat:

Zal bestraft worden met dwangarbeid voor de tijd van 15 tot 20 jaar al wie de politiek of de oogmerken van de vijand kwaadwillig in de hand heeft gewerkt, meedoet aan een hervorming vanwege de vijand van wettige instellingen of lichamen, en in tijd van oorlog de trouw der burgers jegens koning en vaderland ondermijnt.

Tot een gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en een boete van 500 tot 5000 frank zal degene worden veroordeeld, die moedwillig door het ter kennis brengen van een werkelijk of verzonnen feit iemand aan de onderzoekingen, vervolgingen of harde behandeling door de vijand blootstelt. Hij zal achter slot en grendel worden gesloten, indien degene, die met kwade bedoelingen aangegeven werd, voor langer dan een maand van zijn vrijheid is beroofd geweest. Hij zal met 15 tot 20 jaar dwangarbeid worden bestraft, indien degene, die boosaardig aangegeven werd, ter dood is gebracht of ten gevolge van zijn opsluiting dan wel wegens de ondervonden behandeling is bezweken. Dit geldt ook voor een ziekte, die blijkbaar ongeneeslijk was, en blijvende ongeschiktheid om te werken, het verlies van het volstreckte gebruik van een orgaan of een ernstige verminking tot gevolg heeft.

Een ander besluit nopens maatregelen, die de bezettende macht heeft getroffen, luidt als volgt:

Art. I. De maatregelen, genomen door de bezetter, worden geacht volledig ingetrokken te zijn naar gelang de bevrijding van het land.

Art. II. Behoudens wanneer het tegengestelde is bepaald, moeten alle besluiten, reglementen en in het algemeen alle beschikkingen,

door de wettige overheid getroffen, worden opgevolgd wat aangaat het gehele koninkrijk. De bestuurs- en de rechterlijke macht zullen ze toepassen naarmate het grondgebied wordt bevrijd en zonder dat dit opnieuw wordt bekend gemaakt.

Het Belgische gezantschap in Den Haag deelt het volgende mede:

De Belgische Staatscourant zal heden twee besluitwetten publiceren, beide voorafgegaan door een rapport van de koning. De eerste van deze besluiten vult de bepalingen aan van het strafwetboek betreffende de misdrijven en overtredingen tegen de veiligheid van de staat.

Het straft met dwangarbeid van 15 tot 20 jaar diegene, die met boos opzet de politiek of de plannen van de vijand zal hebben gediend of deelgenomen zal hebben aan de omzetting door de vijand van wettelijke instellingen of organisaties, die de trouw van de burgers jegens de koning en de staat aan het wankelen zal hebben gebracht in tijd van oorlog.

Het straft met gevangenisstraf van zes maanden tot dwangarbeid van twintig jaar diegene, die met boos opzet, door de bekendmaking van een werkelijk of denkbeeldig feit, enige persoon zal hebben blootgesteld aan de nasporingen, vervolgingen of gestrengheden van de vijand. Dit besluit treedt in werking de dag na de bekendmaking ervan. Het strekt zich uit over het gehele grondgebied van het rijk. Alleen wordt de uitvoering ervan opgeschort in het door de vijand bezette grondgebied.

Van het ogenblik der bevrijding van het grondgebied af, zullen de rechterlijke autoriteiten te zorgen hebben voor de toepassing ten aanzien van alle feiten, bedreven na 14 juli 1917, tijdens de duur van

de staat van beleg of van de staat van oorlog. De kennisneming van deze feiten behoort tot de bevoegdheid van de militaire rechter.

De tweede besluitwet bevestigt een juridisch beginsel, voortvloeiend uit de aard der bezetting en uit de Haagse conventies, en bepaalt: 1. Dat alle maatregelen, genomen door de bezetter, geacht worden rechtens te zijn vervallen, naarmate de bevrijding van het grondgebied vordert; 2. Dat, met uitzondering van bepaling van het tegendeel, de besluitwetten, reglementen en in het algemeen alle beschikkingen, genomen door het wettige gezag, van kracht zijn over de gehele uitgestrektheid van het koninkrijk. De administratieve en rechterlijke autoriteiten zullen voor de toepassing ervan zorgen, naarmate de bevrijding van het grondgebied vordert en zonder dat een nieuwe bekendmaking vereist is. Dientengevolge zullen alle besluiten, door de bezetter genomen, alle benoemingen, die hij zal hebben gedaan, alle overeenkomsten, die hij zal hebben aangegaan als openbaar gezag, rechtens komen te vervallen. De maatregelen, door de Belgische regering genomen, zullen, zoveel als maar mogelijk is, onmiddellijk worden toegepast.

17 april 1917

Uit Luikerland.

Sint-Truiden.

Het geestesleven, dat in ons Limburg zo traag is gekomen en toch reeds voor de oorlog een alzijdige drukke vaart naar uitbreiding nam, ligt thans verlamd in zijn meeste vertakkingen. Van politiek kan natuurlijk geen sprake meer zijn, doch ook letterkundige en wetenschappelijke voordrachten, lezingen, toneelverenigingen, waarvoor Hasselt, Sint-Truiden en Tongeren belangstelling begonnen te laten blijken, vooral in de jongste 15 jaar, waarin de Nederlandse

taal de Franse bijna geheel wist te overvleugelen, dit alles blijft ook weg. Niet dat er geld te kort is in dit uitsluitend en zeer vruchtbaar landbouwmidden, binnen hetwelk ook de steden nog aanzienlijk handelsbedrijf kunnen oefenen. Er ontbreekt aandrif. Zij, en ze zijn nog talrijk, die genot kunnen betalen, voelen dat ze niet volledig kunnen genieten in de poel van ellende, waar ze naast nog talloze anderen, veel ellendiger liggen te dobberen. Het genot dat ze zich kunnen voorstellen te kunnen hebben, wordt bij de eerste verbeelding getaand, verdonkerd door de vrees voor een geweldige schok, bij het overdenken van wat een menigte onschuldigen smart hoeft uit te staan en ontbering te verdragen.

Doch ondanks deze roerende ingetogenheid is er in de jongste weken wel een vertakking van de Limburgse geestesontwikkeling beginnen te herleven. De talrijke boerengilden, minstens zoveel als er gemeenten zijn, beginnen stilaan behoefte te voelen aan vereniging en aan verfrissing op het gebied van de landbouwwetenschap. Zij wensen daarbij wel wat nieuws te vernemen met het oog op de dag van morgen, of later, wanneer toch eenmaal aan de oorlog voorgoed een einde zal komen. Dan zal de boer, niet rijk geworden, ondanks alles wat onze grootstedse penvoerders in de dagbladen wel over hem beweren, doch zeer welgesteld en vast in zijn schoenen, grote behoefte hebben aan plaatsing van geld, aan verbetering van zijn ganse onderneming, aan licht ook, aan veel licht, onder hetwelk hij de weg van toekomst en vooruitgang met bewustheid kan opgaan.

Die verzuchting is onze geestelijkheid, het opperste gezag in al onze boerengilden, al spoedig gewaar geworden. Ze is aan het werk gegaan. Ze heeft de landbouwkundigen en de andere beste woordvoerders van vroeger over de hele provincie opgeëist en wel een klein legertje gevormd, dat nu weer de Limburgse boer aan het catechiseren is voor de dagen van verlossing en hergeboorte.

Dit nuttig en noodzakelijk boerenonderwijs bloeit nog voorlopig het meest in het noordelijk deel van de provincie, de Kempen, het vurigst nog verknocht aan het eenvoudig voorvaderlijk onberedeneerd geloof en waar de pastoors nog altijd overheersend en onafzetbaar de staf zwaaien. Het zuiden: Haspengouw, het Land van Loon en het Tongerse zijn reeds andere mensen, die anders denken ook en zich langzaam inwerken in de moderne opvattingen van het leven. Hun geestelijkheid kan niet meer zo gemakkelijk de kudde bijeen houden. Doch ook zij zullen wel luisteren naar het woord en opkijken naar het schemerend licht der toekomst. Zij toch staan er op geldelijk gebied nog beter voor dan de Kempenaren.

Dergelijke voordrachten kunnen heel wat belangstelling wekken, ook voor oningewijden. Zo bv. die onlangs te Neeroeteren, een mooi Kempisch dorp met 2500 inwoners. Nauwelijks een paar jaar geleden werd er door de heer kapelaan de boerenspaar- en leengilde, een Raiffeisenkas, gesticht. Thans telt die afdeling van de Belgische Boerenbond 29 stichtende leden. Sindsdien zijn op deze boerenbank, als spaargeld tegen 3 procent, 115.000 frank geplaatst en werd een som van 13.800 frank tegen 4 procent aan geldbehoefte landbouwers geleend. Onder de kapitalisten, welke deze aanzienlijke som konden uitzetten, zijn er, die op pand hebben geleend voor de duur van 10 jaar. "Na de oorlog, zo schrijft een lid van deze gilde, zal het boerenbedrijf veel moeten verbeteren. De landerijen zullen moeten versterkt worden in hun groeikracht. Het zal nodig zijn grote aankopen te doen van scheikundige meststoffen." De Raad van de Raiffeisenkas heeft dit reeds begrepen en is maar onmiddellijk overgegaan tot het samenstellen van een afdeling tot kopen en verkopen. "De bestuurraad van de gilde is reeds aangesteld en zal al doen wat mogelijk is om op godsdienstig en stoffelijk gebied de belangen van de boeren te bevorderen."

Want thans heeft de gilde van Neeroeteren, en honderden andere zijn met haar gelijk, een spaar- en leenkas, de veeverzekering, de paardenverzekering, de afdeling tot aan- en verkoop, alles geplaatst onder de Raad van Toezicht, wiens zetel te Leuven is.

Daarbij heeft men een reeks voordrachten klaar, die in de loop van de winter zullen worden gegeven door geschoolde sprekers.

Men kan zonder veel cijferen begrijpen, wat een macht in een dorp een geestelijke zo bezit, wanneer hij aan het hoofd komt van dergelijke instelling, waar hij proost, raadgever, doch bovenal bankier is en voorspreker aan hogerhand, tot voordeel van hen, die hem trouw dienen. Meteen stelt men zich zonder moeite voor dat de hoofden te Leuven nog oneindig machtiger zijn, aangezien zij over geheel het Vlaamse land en een deel van het Walenland gezag hebben zover de ploeg de aarde roert.

Daar we van boeren spreken, kunnen we een woord zeggen over de oudst bekende dichter in onze letterkunde, Hendrik Van Veldeke, die ook boer was. Aan de studerende jeugd stellen wij hem voor als Dietse of, zoals men in zijn eigen Limburg zegt "Dutsche" dichter, die moet hebben gewerkt in de tweede helft van de 12^e eeuw. Hij heeft de Sint Servaaslegende gedicht, op aandringen van Agnes, gravin van het Land van Loon, die leefde op haar kasteel, getrouwd op de hoogste hoogte van de streek, vlak in het zicht van het weelderig landbouwgebied Haspengouw. We weten verder dat Hendrik de Eneïde vertaalde en lyrische gedichten maakte. Niets is in zijn "Duitse" spraak tot ons gekomen. De Duitsers hebben zijn letterkunde vertaald en zo kennen we er ook wat van. Dezer dagen echter, bij het lezen van "L'Abbaye de St. Trond", door priester Simenon, is heel mijn vertrouwen omtrent Van Veldeke bijna in duigen gevallen. Men beweert immers dat hij zou afkomstig zijn van Veldeke, dicht bij Maastricht. Een gemeente nu, die deze naam

draagt, bestaat binnen het Noord- en Zuid-Nederlands taalgebied niet. Simenon leert ons wat anders, want ik ken verschillende plaatsen in Limburg, die Veldeke worden genoemd.

“Onder de leenroerige goederen, gewoonlijk zeer verbrokkeld, onderscheidde men drie lenen met aanzienlijker waarde ... en bovenal dit van Veldeke, onder Spalbeek, verwekt door Willem van Ryckel, abt van Sint-Truiden, in 1253, en wel tot voordeel van de beroemde Hendrik van Veldeke. Dit leen besloeg 31 bunders weiland en 112 bunders akkergrond.” Spalbeek ligt halverwege het spoor Hasselt-Diest, in Limburg. De molen van Veldeke heeft tot heden nog bestaan. De oorlog heeft ze, na bijna 7 eeuwen vernield, is er nu geen Veldeke bij Maastricht, of moeten we Spalbeek beschouwen als “bij Maastricht”, dan zou Hendrik zijn naam hebben bekomen door zijn verblijf op het Veldeke te Spalbeek. Veldeke, hier uitgesproken “Velleken”, betekent immers een uitgestrekt deel van het ganse veld van een dorp. Doch hoe zal men het jaartal 1170, dat in onze letterkunde wordt opgegeven als ongeveer de tijd waarop de Sint Servaaslegende werd gedicht, overeenbrengen met het jaar 1233, waarin Hendrik, die van adel was, te Spalbeek verbleef en er, wanneer hij thuis was, een prachtig leven als herenboer doorbracht?